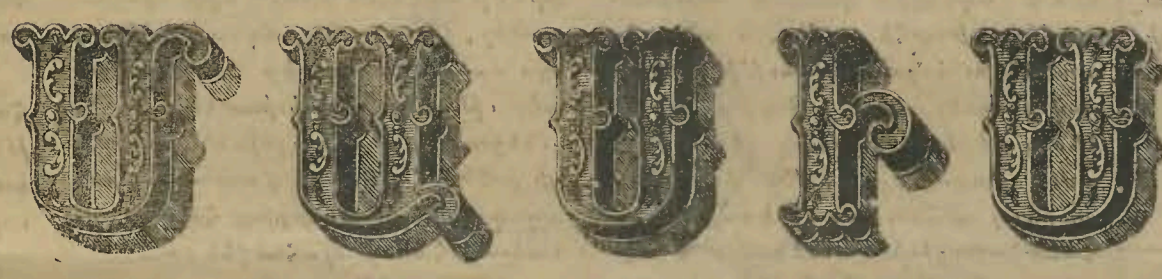

511

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Դեպքայնությունները մեզ կը գտնուին, ուր ամենաժամանակ օրոշումներ կը կատարուին: Կիրակի օրն Երևանի քաղաքում քաղաքացիները, ընդ նախագահութեամբ ինքնաթիւի ղեկավարին, Օսմանեան երեսփոխանաց կողմէն եղած դիտողութիւնները քննելու և այս առթիւ խորհրդակցելու համար: Երևանի քաղաքի օրը դեպքայնությունները չորհրդակցութեամբ գումարեցաւ, ուր Օսմանեան երեսփոխանը իրենց փոխադարձ առաջարկութիւնները ներկայացուցին: Նիստը կէս ժամէն աւելի չտևեց, բայց յայտն էր որ խաղաղութիւնը չաւրուի:

Սլավոն կուսակցի լրագրաց ու մանց խօսքին նայելով, դեպքայնությունները չորհրդին Երևանի երեսփոխանաց առաջարկութիւններն են՝ Պուլխարիա երկու գաւառի բաժնել, տեղական կառավարիչներն ընտրելու իրաւունք տալ բնակչաց, կուսակցին տրամադրութեան ներքեւ բաւական զօրք զենել զեղծումները զսպելու համար, դատարանաց կազմութիւնը մեծաւ մասամբ համադրելն յանձնարարութիւնը մը թողուլ, և օտար հպատակներն ալ գաւառաւորական պաշտօնի ընտրելի ընել, եթէ յանձնարարութեամբ արժան համարի: Արդի արդի հարկերն երեսնը միայն Բ. Դրան հասուցուի, և բնակչաց հարկերն մին միայն աղբային զինուորութեան պարտաւորի: Օտար զօրք չդաւ, այլ բարենորոգմանց գործադրութեան համար միայն երեք չորս հազար եւրոպական օստիկանութեան զինուոր բերուին: Պատկեր և Հէրսէքը համար եղած կարգադրութիւններն ալ անոնց նման պիտի ըլլան: Սերվիլի մէջ ներկայի վիճակը պիտի պահուի, Տրիւնա զեւոր սահման բռնուելով, և այս կերպիւ փոքր Զօրինիկ Սերվիլի պիտի մնայ: Գարատաղի սահմանը պիտի ընդարձակի, և նաւահանգիստ մը պիտի տրուի անոր:

Այս առաջարկութեանց վաւերական ըլլալը կատարելապէս տոյգ չէ: Բայց Բէրայի լրագրաց խօսքին նայելով ինչպէս արդէն ըսինք, Բ. Դրան երեսփոխաններն Երևանի երեսփոխանաց առաջարկութեանց դէմ փոխադարձ առաջարկութիւններ ներկայացուցին: Այս կերպիւ փոխադարձ բանակցութիւններ կը կատարուին, և կը յուսացուի որ միջին կէտ մը կը գտնուի, որով հարկ չ'մնար յարաբերութեանց խզուելուն: Ամենէն դժուարին կէտը Պուլխարիա օտար զօրք մտցնելու խնդիրն էր, բայց այս

ալ առաջին կարեւորութիւնը չունի, քանի որ Պէյքիա չընդունեց իրեն եղած առաջարկն, և քանի որ Ռուսիա ալ չ'պիտի որ անպատճառ ինք զօրք մտցնէ: Երեսփոխանը այս կէտն առ ալ ծաւալելու հաւանութիւն տուեր են: Ուրիշ երկու երկրորդական կէտի վրայ ալ նախնական առաջարկութիւնները փոխուած են: Խաղաղ Ժողովրդաց զենքն հաւաքելու խնդիրն ետ մնացեր է, և ասոր տեղ փոփոխութեամբ զենքով պատիւն արգելուեր է, ինչպէս որ արդէն մեք ալ խորհրդածեր էինք իբրեւ աւելի յարմար: Չէրքէզներուն Մնատուր փոխադարձութիւնն ալ ի բաց թողուեր է, որով Մնատուրը մեծ կորուստ մ'ըրած չ'ըլլար, և խնդիրն ի դռնութիւն ամենեցուն կարգադրուած կը ըլլայ:

Եւրոպական լրագրերէն ունենք վերջին Մեք-Եպարքոսական փոփոխութիւնը դեպքայնությունները չորհրդին մը նշան կը համարեն, բայց ըստ մեզ՝ այս կարծիքն անտեղի է, քանզի Բ. Դրանը չ'մերժեց արդարաւոր և չ'պիտի ըստ ծաւալելու, որոյ համար թեքուել ինչ ինչ զինուորներ ալ չ'ենէ: Թայմի և ուրիշ լրագրերը արդարաւորութիւն կը նշեն որ եթէ Բ. Դրանը պայտիսի դիմադրութիւն մը փորձէ, բոլորովին միայնակ պիտի թողուի: «Յաւայի է, կրէ թայմի որ Օսմանեան նախարարը միշտ այնպէս համոզուած են թէ վերջապէս Անգլիա պիտի պարտաւորի թուրքի կողմը բռնելու: Անշուշտ Անգլիա թուրքի մէջ չ'աճեր ունի միշտ, բայց եթէ այն չ'աճեր վտանգի ենթարկին, Անգլիա պիտի պարտաւորի իւր ըզզուութիւնները բացարձակ պիտի չ'առաջարկուի: Եթէ թուրքիա դեպքայնությունները տուած խորհրդները մերժէ, Անգլիա ալ ուրիշ առաջարկութեանց հետ հաւաստապէս պատրաստաւոր ըլլալով այս մասին, չը կընար այն առնել Բ. Դրան հետ իւր դեպքայնությունները յարունակել: Բայց տարակոյս չունինք որ Բ. Դրան իմաստութիւնը գործերն այն վիճակին չ'հասցնելու: Դեպքայնությունները խոստ ծանր է, և ասոր ահագին պատասխանատուութիւնն յանձն առնելու համար բարեբաղդաւոր Էմիլ Օրվիլներ չ'ունինք: Քանի մ'օր առաջ Անգլիոյ դեսպան Սըր Հէնրի Էլիօթի մեկնելուն զրոյցները լուսեցան, իւր և Լորտ Սլայքլիի մէջ ծագած անհամաձայնութեանց պատճառաւ, սակայն մինչև ցարդ տալիս չ'ստուգուեցաւ: Լորտ Սլայքլի պըրի ալ Աթէնք երթալու համար իւր տեղութեան չ'ընեաւ մ'ուրած ըլլալուն զրոյցները նոյնպէս տակաւին հաստատութիւն չ'ուանէ: Միւս կողմ

մանկ վեց տեղութեանց երեսփոխաններուն և դեսպանաց մեկնելու զրոյցներն, որ պահ մ'այնչափ տալանալ յարուցած էին, առայժմ անհիմն են:

Գաղղիական Լա Ֆրանսա լրագրերը կրէ թէ Եւրոպական տեղութեանց երեսփոխաններն համաձայնութեամբ հետեւեալ ընթացքը բռնել որոշեցին եթէ Բ. Դրանը մեծ տեղութեանց առաջարկութիւնները չ'ընդունի:

1. Դեպքայնությունները միայնակութեամբ Մեք-Եպարքոսական երթալով վերջին անգամ պիտի արդարաւոր այն վերջնական որոշ մէջ կ'ընայ թուրքիա տեղութեանց հիմնադրուած մերժելով:

2. Հանգիստաւոր դեպքայնությունները պիտի որոշեն համաձայնութեամբ քառուս և ութ ժամ տալ Դրան, յետ օրոյ ամենն ալ պիտի մեկնին Կ. Պոլսէն:

3. Իմաց պիտի տրուի Դրան թէ Եւրոպական կառավարութիւնը չ'պիտի բնաւ պատասխանեն իւր կողմէն իրաւունք ծանուցագրոյ, որովք բացարձակ ուղի Եւրոպիոյ կամայ ընդդիմանալուն պատճառները:

4. Եթէ, վերջապէս, դեպքայնություններն հարկադրին Կ. Պոլսէն մեկնիլ, դեպքայնությունները վիճենա պիտի փոխադրի, աղբու և գործնական միջոցներով վրայ խորհրդակցելու, որ պէս զի Դրանը բռնադատուի տեղութեանց երեսփոխաններուն որոշած խաղաղութեան պայմաններն ու բարենորոգումներն ստորագրել:

Անգլիոյ կառավարութեան բերան համարուած Մորնինկ Բաթթ Լըրագիրը Բ. Դրանէն պահանջուած եւրոպականութեան կնճառ խնդրոյն նկատմամբ դեպքայնությունները մէջ անցած դարձուածոց վրայ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ:

«Եւրոպական տեղութեանց լրագրեր երեսփոխաններն իրենց նախապատրաստական գումարմանց մէջ եթէ ոչ համաձայնութեան գտնէ ընդհանուր համաձայնութեան մը հասան խորհրդակցութեան նիւթ եղող հիմնական կէտերուն վրայ: Երկրորդական կէտերն առանց մեծ դժուարութեան լուծուեցան: Բայց երաշխաւորութեան մեծ խնդիրը դիւրաւ չ'էր կրնար լուծուիլ: Ճշմարիտ է որ Ռուսիա իւր կողմէն թուրքիոյ դաւաճներ գրաւելու հարկին վրայ պընդելէ ետ կեցաւ: Խաղաղ երեսփոխանն առաջարկութիւն պատրաստեց իւր որ դրամման գործը բումանիոյ յանձնուի: Բայց երեսփոխանը զգալով որ գերիշխան վեհապետի մը հոգն իրեն հարկատու իշխանութեան մը զօրքէն գրաւուելու դժուարաւ կըրնայ ենթարկուիլ, այս առաջարկութիւնը մէկ կողմ դրուեցաւ: Պէյքիոյ

համար եղած առաջարկութիւնն ալ որ Գաղղիոյ երեսփոխանէն եղած էր յայտնի առարկութիւններ կը ներկայացնէ:

«Այն ժամանակ մտածուեցաւ այնպիսի զօրութիւն մը գործածել, որ զօրաբանակի ձև չ'ունենայ, այլ բարենորոգմանց գործադրութեան և դաւառացի նոր կազմաւորութեան հսկելու համար առաջարկեալ Եւրոպական յանձնարարութիւն իբր ուղի կ'ընէ կամ պահանջանք ըլլալու կերպարանը ունենայ: Հետեւեալ խորհուրդաւոր օր վեց հազար մարդէն աւելի ըլլալ պէտք չ'էր, և թէ կրնար Պէյքիոյ պէս չ'ընք երկրէ մ'առնուիլ, ոչ իբր զօրական, այլ իբր պարզ կամաւոր տղան յատուկ պահապանութիւնը կազմելու համար:

«Լրագր երեսփոխանը վերջապէս այս ծրագրին վրայ համաձայնեցան: Վտանգի՝ առանց այս համաձայնութեան իրարմէ բաժնուելէ դատուիլ գործ չ'էր մնար: Վտանգի քանի որ Ռուսիա իւր զրաւելու պահանջուածն ետ կեցեր էր, ուրիշ որ և է կերպիւ միջամտութեան մ'առաջարկութիւնը բոլորովին մերժուները պատերազմը փութացնելու սարսափելի պատասխանատուութիւնը կը բերէին իրենց վրայ, առանց իսկ ժամանակ մնալու թուրքիոյ որ իւր կարծիքն յայտնէր այս խնդրոյ վրայ:

«Արդ, եթէ մեր (Անգլիոյ) երեսփոխանն ինքնաթիւի ղեկավարին ետեւ դեպքայնությունները ետ քաշուիլ յանձն առնուի, Անգլիոյ քաղաքագիտաց մեծ մասէն կրնար մեղադրուիլ: Այս պատճառաւ, Լորտ Սլայքլիի անմիջապէս հետեւելը պատերազմին տաւջն տուելու համար ընդունեց այն պայմաններն, որք առ ալ ծախքով խաղաղութիւնն ու խաղաղ երեսփոխանաց համաձայնութիւնն ապահովելէ զատ, ընդհանուր դեպքայնությունները մէջ չ'առաւորուելու և գործադրելի ըլլալու առթիւ կրնայ ընծայել:»

Կայտերական կառավարութիւնն ապստամբ դաւառացի համար խնդրուած մասնաւոր բարենորոգմանց ծրագիրը մերժելով ընդհանուր բարենորոգմանց գործն ամենայն փութով առաջ տանելու կը պատրաստուի: Սահմանադրութիւնն իրականութեան փոխելու համար ընտրութեանց պիտի ձեռնարկուի, և ասոր համար պէտք եղած ընտրական օրէնքն ու ընտրողաց ցանկը պիտի հրատարակի: Բ. Դրան թշնամներն ալ այն առան կընան տեսնել որ Սահմանադրութիւնն իրենց կարծածին նման թուողի վրայ մեռեալ տուած չ'պիտի մնայ: Արդէն օտար լրագրաց մեծ մասն Օսմանեան Սահմանադրութիւնն իւր Եւրոպական Սահմանադրութիւնն

կարօտ է, և թէ պէտք է փութով
'ի գործ դնել զանոնք վասն վեր-
կութեան միջիննոր ժողովրդոց ա-
պագային: Այս խոստովանութիւնն
որ այնքան բարձր տեղէ մը կուգար,
մեծ տպաւորութիւն ըրաւ ամենուն
միջոյ, և իւր երկիրը սիրող ամեն
անհատ՝ անձկանօք կ'սպասէր մէկ
քանի խոռոչեալ գաւառաց հանգար-
տելուն, որպէս զի խոստացեալ բա-
րենորդմունք ժամ յառաջ 'ի գործ
գրուին, և երկիրն ընդհանրապէս
անոնց օգուտը վայելէ անխոր:
Արդ՝ խոռոչեալ գաւառներն հան-
գարտեցնելու գործին մէջ բարեկամ
տէրութիւնք դեր առին և դեռպա-
նախորհուրդ մը յղացան, որ քիչ մա-
ռաջ յիշուած ընդհանուր ակնկալու-
թեան նպատակօր երբ մ'ունենա-
լու յոյս կուտար, գլխաւորապէս այն
պատճառաւ որ կայսերական կառա-
վարութեան արտաքին գործոց պաշ-
տօնեայ վսեմախալ Սաֆֆէթ փա-
շան, իւր 19 նոյեմբ. թուագրեալ և
առ. Եւրոպական տէրութիւնն ուղ-
ղեալ ծանուցագրին մէջ հաճու-
թիւն կը յայտնէր այն դեռպանաժո-
ղովն գումարման և կրօնք. և վստա-
ն էր բոլոր մեծ տէրութիւնք միա-
ն ձայն որոշած ըլլալով որ ներկայ
և գաւառներ իւրեանց համագործակց
և դեռպանաժողովի մը մէջ լուծուին,
և որոյ նպատակը պիտի ըլլայ բարե-
ւորութեանց գործադրութիւնն, և
և որոցմով պիտի հաստատուին կայս-
րութեան համայն ժողովրդոց երջան-
ն և կութիւնն ու ապահովութիւնը և
այլն:

Այսու ամենայնիւ, մինչդեռ Օս-
մանեան կայսերական կառավարու-
թիւնն, իբրեւ հայ բարեխնամ, ա-
ռանց բնաւին խոր դնելու իւր հաւա-
տակար մէջ, մտադիր է հարկ եղած
բարենորոգումներն ընել 'ի շինու-
թիւն ընդհանուր հպատակ աղբաց
և նոյն իսկ իսլամաց վիճակին, կը
տեսնեմք որ ոչ միայն խռովեալ գա-
ւառաց հանգարտութեան գործը
կուշանայ և երկիրն վերաշինութիւնը
կը յապաղէ, այլև զորոյ կենէ թէ-
թուրքիոյ հպատակաց մէջէն այսկամ
այն ժողովրդեան մասնաւոր առաւե-
րութիւններ կընծայուին 'ի ֆրանս միւս
հպատակներուն, և թէ մինչև իսկ
թուրքիոյ զբիտանեայք ըսելով այս
կամ այն մասնաւոր ցեղերը կը հաս-
կընայ եւրոպա, որոց մէջ չէ՝ Հայոց
ազգը:

Այս զորոյներուն ինչ աստիճան
ստուգութիւն ունենայը քննել և
անոնց աղբիւրներն որոնել հեռի
կենտրոն և քաղաքականութեան մէջ
մտնելու վտանգէն զգուշանալով,
ըստ որում մեր Օգոստոսիառ ինք-
նակալին և Բ. Դրան բարի գիտա-
ւորութեանց հակառակ ընդհանուր
բարեկարգութեան խնդրոյն յապա-
ղումը մեզ ալ կը ֆրասէ, և ըստ
որում անկարելի չէ որ դեռպանա-
խորհուրդին մէջ տէրութեան և մեր
շահուց աննպատակ կարծիքներ չըր-
ջին, Հայն իւր խնդրագրին մէջ
այդ պարբերութեամբ կանխապէս
բողոքած կըլլայ փափկաբար այն
ամեն ջանքից և նպատակաց քէմ՝ որ
արդարեւ թեան և հաւասարութեան
սկզբանց համաձայն չեն, և Օսմա-
նեան կայսերական կառավարութեան
բարի կամաց և մարդասիրական ըզ-
գացմանց հակառակ են, եթէ եր-
բէք այդպիսի նպատակներ գոյու-
թիւն ունին:

Ըստ մեծամասնութեան ձեր յանձ-
նախմբին՝ այսպէս պէտք է ըլլայ յա-
նուն Ազգին տրուելիք խնդրագրին ո-
գին ու իմաստը, յայտարարելու հա-
մար մեր բարեխնամ կառավարու-
թեան թէ Հայ ազգն իւր ապագան

ամբողջ երկիրն ապագային մէջ ճան-
չելով, իւր բարեկեցութիւնն երկիրն
ընդհանուր բարեքմանը մէջ հաւա-
տալով, այն ատեն միայն գոհ պիտի
ըլլայ, երբ ըլլալիք որոշումներն ար-
դարութեան ու հաւասարութեան գը-
րծմը կրնն իրենց վրայ: Այս նըպա-
տակին հասնելու համար չէինք կըր-
նար միանգամ և ի՞նչ յարեալով տէ-
րութեանց անունը չը յիշել, և զայն
յիշելուն մէջ բնաւին անպատեհու-
թիւն մը չէինք կրնար տեսնել, քանի
որ արդէն ոչ քաղաքագիտական խըն-
դիր ունիմք և ոչ ալ այն կարգի
խնդրոց մէջ մտած:

Խնդրագրին երրորդ կէտին գա-
լով՝ որ կըսէ այսպէս. «Ուրեմն Հա-
ւայ ազգն իրաւունք ունի խնդրե-
լու որ շնորհուի իրեն անխորաբար
և և հաւասարապէս ինչ որ կարեւոր
և դատուի թուրքիոյ միւս ազգաց վի-
ճակին բարեքման համար, որպէս
և զի Հայ ազգն ալ չլրիւսի ազատութիւն
և զարգանալու իրաւունքն, և կա-
ն ըսող ինի քաղաքակրթութեան ճան-
քուն մէջ անարգել քայլեր, նոյն
և իսկ յօգուտ երկրին», այս այնչափ
մեկին և բացորոշ է որ կարծեմ մեկ-
նութեան իսկ չկարօտիր. տարակոյս
չկայ որ ուրիշներուն համար կարեւոր
եղածն՝ Հայուն համար ալ կարեւոր
է: Մինչև ցարք ոչ մէկու կողմէ հեր-
քողական գաղափար յայտնուեցաւ
այս մասին. ապացոյց է սա՝ թէ ժո-
ղովոյս ընդհանուր հաւանութեան
արժանացած է արդէն այս կէտը.
ուստի աւելորդ է խօսքս երկարել
ասոր վրայ ալ պատճառաւորութեւն
համար:

Վերջացնելէ առաջ՝ բառ մ'ալ
խնդրագրին ընդհանուր ոճին վրայ:
Դիտեցինք ամենք թէ անոր ընդ-
հանուր ոճն հիմնօրէն աւելի խոնար-
հական ոճին յարմարեցնել հարկ էր:
Ահաւասիկ այս մասին մեր կարծիքն
Ամեն անհատ ազատ է իրմէ բարձ-
րագունին դիմած ժամանակ ուղած
ձեւը գործածել և նուազանալ այն-
քան, որքան կարեւոր գաղտնի իւր գոր-
ծին յաջողութեան ապահովելու հա-
մար: Բայց նոյն ազատութիւնը չու-
նի երբ յանուն ազգի մը կը խօսի,
կըզբէ և իւր վեհապետ տէրութեան
կը դիմէ յայտարարելու համար թէ՝
այդ ազգը չհաճիր երբեք զատել և
որոշել իւր շահերը նոյն իսկ տէրու-
թեան շահերէն, և թէ անոր բա-
րեկարգութեանն ու բարգաւաճմանը
մէջ կը փնտռէ իւր երջանկութիւնն
ու բարգաւաճումը: Չայո յայտարա-
րելու համար ոչ ոք իրաւունք ունի
աւելի քան զպատշաճ նուազացը-
նել ազգ մը կը յաւելցունեմք. Օս-
մանեան կայսերական կառավարու-
թիւնը լաւ քան զամենեւին կը ճա-
նաչէ իւր հպատակ ազգաց իւրա-
քանչիւրին արժէքն ու նոցա արդա-
րացի պահանջմանց յարգը: Նուա-
տանալ այսուհետեւ չափէն աւելի,
տէրութեան կամացն իսկ հակառակ
է: Նա աւելի կուզէ իշխել ուշիմ ու
հանճարեղ ազգերու, քան թէ ըս-
տրկութեան անշնչելի դրոշմը կրող
կեղծաւոր մարդոց խուճերու, որ-
պէս զի իւր երկիրն ժողովուրդները
մտաւորական արժանիք ունենան, և
իրենց արժանապատուութիւնը պա-
հելու յատկութեամբ՝ տրամադիր լի-
նին միշտ 'ի յառաջդիմութեան տ-
ռաջնորդութեամբ իրմէն:

Գանձախուժման իւր ծրագրին վա-
ւերացումը ձեր քուէէն անկախելով,
պատկառելի ժողովոյդ իմաստու-
թեան, հեռատեսութեան և անկողմ
նակարգութեան կը յանձնարարէ զայն:
10 դեկտ. 1876

Յուսօք որով խնայանք Յովակիմ-
եան Ղաղարոն Էֆէնտիի մահը, որոյ
յուրակաւ որով թեան հանդէսը կա-
տարուէր է կիրակի օրը խառնիւղ:
Հանգուցեալն՝ որ Բ. Դրան արտաքին
գործոց խորհրդակցութեան անեկին
քարտուղար և ազգային Ուսումնա-
կան խորհրդոյ այ փոխ ատենագրի-
րէն էր, իւր աշխատութեամբ և ար-
ժանիքով յառաջ եկած անձանց կար-
գէն էր: Մեծ հմուտութեան մը հետ
խիստ խանարհ պարկեշտ և հեղահո-
գի բնուորութիւն մը միացնելով ա-
մեն իւր ծանօթից սէրն ու համա-
րումը գրաւած էր: Ուստի իւր տա-
րածամ մահը մեծ կսկիւն տուաւ տ-
մենուն: Դեռ միւս ցուած չեն իւր
հեղինակութիւնն եղող Թալէք, Մե-
թէքէ և Գալաթ անուն տետրակներն,
որով մեր արդի վիպասանական թարգ-
մանութեամբ խճողեալ գրականու-
թեան մէջ պատմական ճաշակը կու-
գէր զարգացնել:

Ղաղարոն Էֆէնտի խոստացած էր
նաեւ մեծանուն լինքօնի կենսագ-
րութիւնն ալ հրատարակել. դժբաղ-
դաբար տարածամ մահը զինքը դեռ
երկտարարգ հասակին մէջ յափշտա-
կելով՝ իւր այս խոստումն չէր կատա-
րելու ժամանակ չտուաւ իրեն:

ԹՂԹԱՅՈՒԹԻՒՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ

Եղեալ 28 նոյ. 1876
... Խորագրապետ Տէր:

Ար խնդրեմք որ հաճիք հիւրընկալել
մեր հետեւեալ յօդուածը հաշակաւոր Մա-
սիսիք մէջ:

Քաղաքին Հայ հասարակութիւնն ի
նպատակ ցնորհարկան ծախուց անցեալ
օգոստոս ամսոյ մէջ 11 հազար զը նուի-
րեց: Այս անգամ ալ նորէն հոս տեղ 'ի
նպատակ Թուրքիոյ զինուորութեան նուէր-
ներ կը հաւաքուին: Մեր ազգայինք մինչ
զորոյ թուականը 300 իւրգաց և 200
զոյք գուպաց հաւաքելով կառավարու-
թեան հաւաքած են, որպէս զի հաւաք-
ման կեդրոնաւորին զրկուի:

Հայը ամենուրեք և յամենայնի միշտ
փութալիս է իւր գարաւոր հաւատար-
մութեան արգասիքներն արգասիք ար-
տայայտելու:

Քաղաքին նորընտիր կառավարին,
Վսեմ. Սիւրյան պէյ, ամսոյ 27 ին,
ժամ 9 ին միջոցները տեղս ժամանեց, և
պարտաւարաճաճ յարգանքներն մատուց-
ուեցան Նորին վսեմութեան: Գաղափար-
ներ որ մեր նորընտիր Վսեմ. կառավար-
չին պաշտօնավարութիւնն ալ աւելի
օգտակար պիտի ըլլայ Ուրբայի ընդհա-
նուր հասարակաց համար:

Նախորդ կառավարիչ Վսեմ. Ասիմ
փաշա տակաւին տեղս է:

Քաղաքին արեւմտեան պարսպին բա-
ւոր ժամու հայի հեռաւորութիւնն ու-
նեցող ազգային Ս. Սարգսի փառաց եկե-
ղեցոյն շինութիւնը, որ 1873ին սկսեալ
էր, այս տարի աւարտեցաւ Նորաշէն ե-
կեղեցին 3 սեղաններ կը պարտւեալէ: Ա-
ւագ սեղանն է յանուն Ս. Գառնապետի
տեառն. աջակողմեան յանուն սրբոյն
Սարգսի և ձախակողմեան յանուն սրբ-
ոյն Վեդրդայ վկային: Վսեմաց մէջ կը
գտնուի նաեւ որոյն Եփրեմայ Խուրոյ
գերեզմանը, որ 'ի հնոցէն ժամանակաց
փորագրեալ ունի մարմարեայ տապա-
նաքարին վրայ մի հայերէն արձանագիր:

Նորաշէն եկեղեցոյն օծման արա-
ւորութիւնը տակաւին կատարուած չէ:
Շնորհակալութեան արժանի են մեր
եղեսարեակ ազգային հայրենակիցը, որ
այսպիսի անձուկ տարիներու մէջ յաջո-
ղեցան, առանց ուրիշ տեղացեաց ձեռն-
տուութեան, առաւարտ մարդ մի հո-
գեւոր հաստատութիւն կառուցանել 'ի
պարծանս Հայ ազգիս:

... Տէր, ընդունեցէք մեր անկողմ
յարգանքները, որով փնտք...

Ե. Ռ. Գ.

Երէկ երեկոյ Գաղաթաշի ծով-
գերքը ծովն ինկած մարդու մը գիւ-
կը գտնուեցաւ, և հոն գտնուած քա-
նի մը մարդոց վկայութեան իմաց-
ուելով Հայ ըլլալը, Ղաղաթից եկե-

ղեցին բերուեցաւ դիտելը, ուրկէ այ-
սօր Ֆէրի գեղի գերեզմանատունը
պիտի փոխադրուի:

Յիշեալը 30—35 տարեկան կը կար-
ծուի. սեռակ պիտի, յօնք և լը-
ցուն այտեր ունի. շաքարագոյն տա-
վատ մը և Պօթն քաղ հագած է:

Ուստի 'ի գիտութիւն հասարա-
կաց կը ծանուցուի զայս:

Ի Լ Ա Ն

Կիւմլէկ եւրեմ Բուժիչի զայն ժանը
արշուն 500,000 պէհէր արշունը փա-
րա 4/2

Պէյադ Թուրքա զայն ժանը արշուն
50000 պէհէր արշունը փարա 4

Ասաքիրի շահանէ Լիպիսէ անպա-
րնա միւսպետ օրուածագ պալա-
տէ մուրաքամ իքի քայէմ զայն ժա-
նըն պէհէր մագպուզ սէնէտլէրի
վիրուտինտէ մէթալիք ետին գայիմէ
օլարագ պէր վէհէր փէշին նիդալիյէ
խաղինէսինտէ վիրիլմէք շարթը իլէ
Ֆիլիպթը մուրագ գաւալէրի իլէ թա-
լիպի Էօհտէսինտէ օլուպ Բեանունի
էվլէրը րուժինին իկիրմի իւշիւնէի
փէնճէնպիս կիւնի գարարը գաթի-
սի վիրիլմէսէսինտէ, իթա իթմէյէ
թալիպ օլանլարըն Էվլէր մէղքիւրտէ
Տարը Շուրայի ասքէրիյէ կէլմէլէրի:
21 Բեանունի Էվլէր 1876
Պապը Սէրասքէրի

11 լիպրարը Սմէրիքան թօփ
2500, պէհէր թօփը 70 զըր:

12 լիպրարը ամէրիքան թօփ
2500, պէհէր թօփը 80 զըր:

Ասաքիրի շահանէ Լիպիսէ անպա-
րնա մուսպետ օրուածագ պալա-
տէ մուրաքամ իքի քայէմ ամէրի-
քան թարիլիք քօնթարթօտան իթի-
պարէն երմիլմէս կիւնի թէսլիմէ պէ-
տէն օն կիւնտէ իթմամ քըլըմաք
վէ պահալարը թէսլիլմէսին մուպէյիլին
վէրիլմէք օլան մագպուզ սէնէտլէրի
վիրուտինտէ սիմ մէհիւրիյէ երմիլ պի-
լէր պուշուք զրուպ օլարագ պէր
վէհէր փէշին նիդալիյէ խաղինէսին-
տէն վէրիլմէք շէրալիլմէ 11 լիպ-
րարըն պէհէր թօփը 70 վէ 12 լիպ-
րարըն պէհէր թօփը 80 զըրուպ օ-
լարագ թալիպի Էօհտէսինտէ օլուպ
քեանունի Էվլէրը րուժինին երմիլ
Էօհտէսինտէ փաղար Էրթէսի կիւնի
գարարը գաթիլմէ վէրիլմէսէսինտէ,
իթա իթմէյէ թալիպ օլանլարըն Էվլ-
մի մէղքիւրտէ Տարը Շուրայի ասքէ-
րիյէ կէլմէլէրի:

22 Բեանունի Էվլէր 1876
Պապը Սէրասքէրի

Ասաքիրի շահանէ Սարաճանէ
անպարնա թարիլիք քօնթարթօտան
իթիպարէն 92 սէնէսի շուպալթը նի-
հայէթինէ գաւար հէր նէ մըքտար
լուզումի օլուր իսէ թալիպ օլուան
մըքտարը թէսլիլմէ օլուան մը վէ պա-
հալար թէսլիլմէսին մուպէյիլին վէրի-
լմէք օլան մագպուզ սէնէտլէրի
վիրուտինտէ սիմ մէհիւրիյէ երմիլ
պիլէր պուշուք զրուպ օլարագ պէր
վէհէր փէշին նիդալիյէ խաղինէսին-
տէն վէրիլմէք շէրալիլմէ իլէ վէ մահ-
փուզ օլան նուսունէլէրի վէհէրիյէ
մուպայեա օլուանագ ինճէ վէ քա-
լըն Էրթիլ իմալ սիւնի Էրթը քէօսէ-
լէնին պէհէր քըլէսի 27 զըր 26 փա-
րայո թալիպի Էօհտէսինտէ օլուպ
քեանունի Էվլէրը րուժինին երմիլ
սէքիլմէսին սալը կիւնի գարարը
քաթիլի վէրիլմէսէսինտէ, իթա իթ-
մէյէ թալիպ օլանլարըն Էվլմի մէղ-
քիւրտէ տարը շուրայի ասքէրիյէ
կէլմէլէրի:

22 Բեանունի Էվլէր 1876
Պապը Սէրասքէրի

Ամեն հայ գրադաճառաց քով կը գտնուի. գ. 60 փարա:

ՀԱՆՐԱԿԱՆ ՕՐԱՅՈՅՑ

ՁՈՐԵՎԻՆՁՈՒՆԵՐ

Սոյն օրացոյցը, որ վաճառակա- նաց և ալ առևտրական գրասենեակ- ներու խիստ յարմարութիւն ունի, այս անգամ դարձեալ Զարգարեան գործարանէն մաքուր տպագրութեամբ 'ի լոյս ընծայուած է:

Կը ծախուի յիշեալ գործարանը. կազմեալին գինն է 8 1/2, իսկ ան- կազմինը 6 1/2 շէլ:

ՊԵՐՊԵՐԻՆԻՆ ԴԱՍԻՐԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱՅԻՆ

Մանր տղայոց խիստ յարմար Ա. Բենարան մը, 430 պատկերով, մա- քուր թղթի վրայ վայելչապէս տպա- գրեալ և կազմեալ. գինն ալ խիստ աժան, այն է 40 փարա: Վարժարա- նաց համար հարկերին 10 զեղ:

Ամեն հայ գրադաճառաց քով կը գտնուի, կեդրոնատեղին է Զարգար- եան գործարանը. Պոլիս Սուլթան Համամ թիւ 14:

ՏՈՔԹՈՐ ԱՅԵՐԻ

ՍԵՐԵՈՒՆՅՈՒՆ ԵՒ ՊԵՐՊԵՐԻՆԻՆ

Արեան տպականութենէ յառաջ եկած բոլոր արտերը բուժելու ա- մենէն աղէկ գեղն է: Ասիկայ շատ անուանի եղած է առողջացնելու մար- թի վրայի վերքեր, պարաներ ու խո- ցեր, նաև թուզու Պարկամ, Սըրաճա ու քէլ:

Ինչպէս որ վերայիշեալ մարթի հի- ւանդութեանց նոյնպէս և արեան ա- պականութենէ ծնունդ առնող ներ- քին ախտերու ալ մէկ հատիկ գեղ է. ինչպէս են՝ քէլմիք Սըրաճա, Մա- յաթը և Պէլ աղբորը և այլ առնող նման հիւանդութիւններ. ու նաև լեարդի, ստամոքսի և երիկամանց վրայ եղած վերքերը կը բժշկէ՝ եթէ ըստ կանոնի դորժածուի:

Նաև եթէ քիչ մը տկարութիւն ունեցող անձինք աս գեղէն դորժա- ծեն Սպիւրի ու Մայիս ամիսներուն մէջ, գալիք շատ հիւանդութիւն- ներէ ազատ կըլլան:

Այս Շիրոսըլ տոնակի բաղադ- րութիւն միէ, որ ոչ միայն արիւնը կը մաքրէ, այլ նաև զօրացուցիչ է ու մարմնոյն ոյժ և կենդանութիւն կու- տայ: Կանանց ամէն տեսակ հիւան- դութիւններու խիստ օգտակար գեղ է և եթէ արկնայք ժամանակին աս գեղէն դորժածուի, մեծամեծ չարիք- ներու ու հիւանդութեանց առաջ- քը առած կըլլան:

Կը ծախուի Միւնիսթեյն և Ընկե- րաց ՍՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏԱՆԸ մէջ որ 'ի Ղալաթիա ու բոլոր գեղազա- ճառաց քով:

ՇԻՐԵԼԻՍ ԽԱՅՐԻՆԻ

ՇՈՔԵԼԱԿԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1876 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1 ՁՈՐԵՎԻՆՁՈՒՆԻ ՕՐԱՅՈՅՑ

ՄԻՆՁԵՐԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Ժամ	Թիւ	Ինքնագին	Եւրո
2	25	20	Եւրո
3	30	25	Եւրո
4	32	Բ. Ե. Ա. Գալաթի	Եւրո
5	45	20	Եւրո
7	2	Եւրո	Եւրո
8	15	25	Եւրո
10	22	Եւրո	Եւրո

ԱՆԻՆԻՆ ԵՒ ԵՒՐՈ

2	30	1	Արեւել
3	6	Արեւել	Եւրո
3	35	22	Արեւել
4	45	3	Արեւել
4	50	24	Արեւել
6	6	Արեւել	Եւրո
8	3	Արեւել	Եւրո
10	20	4	Արեւել
11	15	3	Արեւել

ԱՆԻՆԻՆ ԵՒ ԵՒՐՈ

2	30	21	Արեւել
2	30	2	Արեւել
4	33	Արեւել	Եւրո

Այս քաղաքի շարքի երեք անգամ կը հրատարակուի, երեքշաբթի, հինգշաբ- թի և շաբաթ օրերը: Բաժանորդագրու- թեան տեղերն են Ղալաթիա Սահմանաւոր ճառագործի թիւ 198, Ղարա խան Մասիսի խմբագրատունը:

Իսկ գաւառացի մէջ հետեւեալ հոգա- բարձրաց տեղերն են:

- ԻՋՄԻՆ. Սահմանաւոր ազա Տէրեան.
- ՆԻՍՈՒՍԻՆ. Սահմանաւոր ազա Տէրեան.
- ՊԵՐՊԵՐԻՆ. Սահմանաւոր ազա Տէրեան.
- ԹԵՔԵՐԵՍՏԱՆ. Սահմանաւոր ազա Տէրեան.
- ՍԵՐԵՈՒՆ. Սահմանաւոր ազա Տէրեան.
- ՍԵՐԵՈՒՆ. Սահմանաւոր ազա Տէրեան.
- ՍԵՐԵՈՒՆ. Սահմանաւոր ազա Տէրեան.
- ՍԵՐԵՈՒՆ. Սահմանաւոր ազա Տէրեան.
- ՍԵՐԵՈՒՆ. Սահմանաւոր ազա Տէրեան.
- ՍԵՐԵՈՒՆ. Սահմանաւոր ազա Տէրեան.

ԻՍԲԱԿԻՐ-ՏԵՐԵՆ
Կ. Ա. ԻՍԲԱԿԻՐ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ
ՂԱԼԱԹԻԱ ՆՕՐՈ ԽԱՆ

4 45 1 Վանիք. Չէնկէլ, Պէյլէր, Գուրգու Նճուր:
(Բացի ուրիշէն):

10 40 6 Վանիք. Չէնկէլ, Պէյլէր, Գուրգու Նճուր:

ՊԱՐԱՐԵՆԻՆ ԵՒ ՆՈՐԱՐԱՆԻՆ

Եւրո

3	30	2	Եւրո
4	45	20	Եւրո
5	45	25	Եւրո
6	30	3	Եւրո
8	45	22	Եւրո
10	20	Արեւել	Եւրո
10	45	32	Եւրո
11	15	25	Եւրո

ԱՆԻՆԻՆ ԵՒ ԵՒՐՈ

4	45	24	Եւրո
9	30	4	Եւրո
10	20	3	Եւրո
11	5	2	Եւրո
11	35	6	Եւրո
12	1	Արեւել	Եւրո
12	3	Արեւել	Եւրո

ԱՆԻՆԻՆ ԵՒ ԵՒՐՈ

3	30	4	Արեւել
5	6	Արեւել	Եւրո
9	45	6	Արեւել
10	30	33	Արեւել
11	15	21	Արեւել
14	40	22	Արեւել

Ուրբաթ օրերը ժամ 4 1/2-ին կամուրջէն շոգնաւ մը երեւոյ՝ իսկ Գուրգու Նճուր, Պէյլէր, Չէնկէլ, Վանիք, Գանու, Ա. Հիւսար, Գանուրա Քալապատէն հանդիպելով Պէյլէր, Գանու, Ա. Հիւսար, Գանուրա Քալապատէն, Պէյլէր, Չէնկէլ, Վանիք, Գանու, Ա. Հիւսար, Գանուրա Քալապատէն, Պէյլէր, Չէնկէլ, Վանիք, Գանու, Ա. Հիւսար, Գանուրա Քալապատէն:

ՆՕՐԹԻՆ ԳԵՐ ՍՊԵՆՏԻՆԻՆ

NORTH BRITISH AND
MERCANTILE
INSURANCE COMPANY

ՆՕՐԹԻՆ ԳԵՐ ՍՊԵՆՏԻՆԻՆ
Լոնտոն և Եւրոպայի արհեստ-
նական ընկերութիւն

Բաժանորդագրեալ գումար շ. 2,000,000
Վճարեալ գումար շ. 250,000
Պահուի գումար շ. 1,040,744-1,290,744

Հիմնադրուեալ 1875 թ. 9 17, 178

Ստորագրեալ իրենց բաղաժառանգ և այս քաղաքի ընդհանուր հասարակութեան կը ծանուցանեն որ իրենց վերայի ալ երկու ընկերութեանց մի- աջեալ գործակաւոր ընտրուած ըլլալով, այնպիսի գործերու մէջ կը գործեն, որոնք հրդեհի, զէմ, արհեստագործութեան մեծ զիւրաթ իւնենէր կը մատուցանեն:

Պահուի ընկերութեանց կարգադրութիւնները կը բաղկանան երկու ընկերութեանց միջ շահութեան բաժանումէ մը, և այսպէս ապահովութեան և զիւրաթեան աւելնալով ընկերութեան ալ կընայ աւելի մեծագումար ապահովութեան բռնու- ներու ինքնինը ներկայացունէ:

NORTHERN
ASSURANCE COMPANY

ՆՕՐԹԻՆ
Լոնտոն և Եւրոպայի արհեստ-
նական ընկերութիւն

Բաժանորդագրեալ գումար շ. 2,000,000
Վճարեալ գումար շ. 150,000
Պահուի գումար շ. 580,000-550,000

Հիմնադրուեալ 1875 թ. 9 17, 178

Ստորագրեալ իրենց բաղաժառանգ և այս քաղաքի ընդհանուր հասարակութեան կը ծանուցանեն որ իրենց վերայի ալ երկու ընկերութեանց մի- աջեալ գործակաւոր ընտրուած ըլլալով, այնպիսի գործերու մէջ կը գործեն, որոնք հրդեհի, զէմ, արհեստագործութեան մեծ զիւրաթ իւնենէր կը մատուցանեն:

Պահուի ընկերութեանց կարգադրութիւնները կը բաղկանան երկու ընկերութեանց միջ շահութեան բաժանումէ մը, և այսպէս ապահովութեան և զիւրաթեան աւելնալով ընկերութեան ալ կընայ աւելի մեծագումար ապահովութեան բռնու- ներու ինքնինը ներկայացունէ: